

Cor van Wijgerden

Instructieboek

Stap 6

Inhoud

Inhoud.....	3
Voorwoord.....	4
Stap 6.....	5
1: Koning in het midden.....	8
2: De vrijpion.....	21
3: Strategie.....	33
4: Mobiliteit.....	49
5: Remise.....	61
6: De opening.....	73
7: Tactiek.....	84
8: Pionneinendspel.....	97
9: Loper of paard?.....	110
10: Koningsaanval.....	124
11: Einde spelvoordeel.....	136
12: Lopers.....	149
13: Verdedigen.....	163
14: Toreneinendspel.....	177
De Stappenmethode.....	192

Voorwoord

Stap 6 is een nakomertje. Het instructieboek en het werkboek kwamen pas in 1999 uit, negen jaar na het verschijnen van Stap 5.

Dit boek is in enkele opzichten anders dan de handleidingen van de eerst vijf stappen. Allereerst is Rob Brunia weggefallen als co-auteur. In de beginfase van de Stappenmethode hebben wij intensief samengewerkt. Door zijn drukke werkzaamheden is daaraan al in 1991 een eind gekomen. Sindsdien is het onderhouden en uitbreiden van de stappenmethode mijn werk en verantwoording. Ten tweede is de doelgroep van het boek gewijzigd. Het is geen handleiding voor de trainer meer, maar een zelfstudieboek voor een individuele aanpak.

Natuurlijk kan dit boek ook dienen als uitgangspunt voor de trainingen op Stap 6 niveau. De thema's zijn gemakkelijk met eigen voorbeelden uit te breiden. Met name basisschoolleerlingen zullen het boek niet zelfstandig kunnen doorwerken. Helaas heeft menig kind dat het 5e stap examen met succes afrondt absoluut niet het vereiste niveau van Stap 5.

Het werkboek is aangepast aan de veranderde opzet. De geheugensteunen zijn (op één na) verdwenen. In het eerste deel staan de oefenbladen van 14 hoofdstukken. In het tweede deel staan gemengde opgaven. Totaal bijna 1300 opgaven.

De inbreng van Rob Brunia in de Stappenmethode is van onschatbare waarde geweest. Hem destijds in 1987 te vragen om mee helpen was een buitengewoon verstandige daad. Het is triest dat Rob op 9 januari 2005 ten gevolge van een hersenbloeding plotseling kwam te overlijden.

Deze uitgave is de 3e druk. Er is één grote wijziging: de antwoorden van het werkboek zijn verdwenen. De ervaringen met alleen antwoorden op de website (van de extra werkboeken) zijn prima. Er zijn dus 38 bladzijden vrijgekomen. Elk hoofdstuk is uitgebreid met enkele voorbeelden dus het aantal pagina's is gelijk gebleven. Verder is er een inleiding toegevoegd over stap 6: een enkele richtlijn hoe je moet studeren en daardoor beter gaat schaken.

Cor van Wijgerden
Coevorden, 2010

Stap 6

Het bestuderen van dit boek in combinatie met het bijbehorende werkboek Stap 6 is alleen nuttig als de eerste 5 stappen goed worden beheerst en het niveau van de eigen partijen navenant is. Zij die de stappen onder leiding van een goede trainer hebben doorlopen zijn beslist in het voordeel. Voor de goede orde: deze trainer had aandacht voor de 4 onderdelen van de Stappenmethode:

- een les uit de handleiding
- het oefenen met het werkboek
- veel spelen
- het bespreken / analyseren van de gespeelde partijen

We gaan er vanuit dat je met stap 6 zelf aan de slag gaat. Heb je nog een trainer? Des te beter, hij kan je helpen als je het nodig vindt.

Wat kun je verwachten? De moeilijkheidsgraad van de stof ligt weer een stapje hoger dan in de vorige stap. Er is veel aandacht voor strategie. Dat blijkt en blijft een lastig onderwerp voor iedereen, zeker de opgaven in het werkboek. Ook het eindspel komt in vele hoofdstukken terug. Studie ervan is een goede manier om de speelsterkte te verhogen. Slechts in één hoofdstuk komt de tactiek aan bod.

We nemen de hierboven genoemde onderdelen puntsgewijs door.

Het bestuderen van een les

Neem de lessen grondig door. Schaakboeken bestuderen is wat anders dan het lezen van een stripboek. Gebruik voor het naspelen van de partijen en partijfragmenten een echt bord met stukken. Analyseer de momenten waar zijvarianten staan eerst zelf (deels uit het hoofd) en vergelijk daarna de analyses. Daarmee bereik je meer dan alleen de analyses naspelen en jezelf vertellen (wijsmaken?) dat je alles begrepen hebt. Besteed extra aandacht aan algemene regels die gegeven zijn (bijv. op blz. 8). Dergelijke regels kun je in je eigen partijen gebruiken, ook als de stelling totaal anders is.

Bij het bestuderen van een bepaald thema is het veel nuttiger om dat onderwerp grondig te bestuderen en te leren beheersen dan een beetje van veel verschillende thema's te weten. In je eigen partijen heb je daaraan niet zo veel. Wereldkampioen Capablanca voelde dat perfect aan: "Ik weet niet zoveel, maar wat ik weet, beheers ik goed."

Het maken van de opgaven

Het werkboek mag je niet los zien van dit instructieboek. Los je alleen de opgaven op dan werk je niet optimaal.

Na het kopje ‘**WERKBOEK**’ staat in elke les aangeven waarop je bij het oplossen van de opgaven moet letten. Ook deze oplosstrategieën kun je in je eigen partijen goed gebruiken.

Spelen

Probeer zoveel mogelijk serieuze partijen te spelen en dan bij voorkeur tegen sterkere spelers. Niet alleen want winnen hoort er ook bij om het plezier in het schaken te behouden. Analyseer na de partij altijd met je tegenstander, ook als die duidelijk zwakker is. Je stelt het zelf ook op prijs als een sterkere speler die jou net naast het bord heeft gezet, de partij wil bekijken. Het uitleggen van wat er fout is gegaan, heeft ook zijn positieve kanten.

Trainingspartijen tegen vriend(inn)en zijn leuk en nuttig. Je steekt er meer van op dan van een middagje snelschaken tegen elkaar (al heeft dat ook zijn nut als de bedenktijd minimaal 5 of 10 minuten is). Deze vluiggertjes leveren vaak interessante stellingen op die je samen kunt analyseren.

Het analyseren van de gespeelde partijen

Neem de gewoonte aan om al je partijen te analyseren. Samen met een goede trainer, met een sterkere speler of alleen. Een schaakprogramma op de computer kan natuurlijk helpen, maar alleen achteraf om je varianten te vergelijken en om je analyses te controleren. Het meelesen van de analyses bij het invoeren van de partij heeft weinig zin. Op deze manier komt de informatie niet verder dan het werkgeheugen en nieuwe kennis zal nauwelijks opgeslagen worden.

Speelsterkte verhogen

Dit is het interessantste kopje, want wie wil niet sterker worden? Na alle inspanningen (studie, opgaven oplossen, spelen, analyseren) verwachten we dat we beter zijn gaan schaken. Stijgt je Elo gestaag (50 tot 100 Elo per jaar is zeker mogelijk) dan studeer je blijkbaar goed en is er geen reden om de schaakstudie anders aan te pakken. Nu komt die verwachting helaas niet altijd uit. De vooruitgang stagneert. Gevolg is dat we ook minder lol in de schaakstudie krijgen. Rob Brunia hanteerde de ‘formule’: $LW/EN = MO$ (leerwinst : energie = motivatie).

Je kunt de conclusie trekken dat je te weinig talent hebt, maar dat is onwaarschijnlijk. Als je stap 6 hebt gehaald, kun je nog ‘makkelijk’ enkele

1

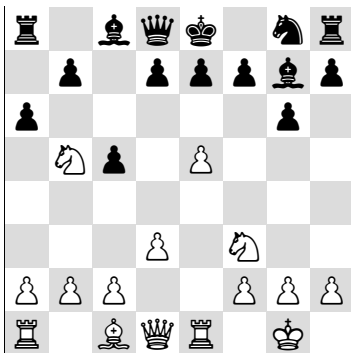
Koning in het midden

De onveilige stand van de koning speelt in dit eerste hoofdstuk de belangrijkste rol. In de volgende partij blijft de koning in het midden van het bord zonder verdedigers alleen achter.

*Rossolimo-Romanenko
Bad Gastein 1948*

**1. e4 c5 2. Pf3 Pc6 3. Lb5 g6
4. 0-0 Lg7 5. Te1 Pf6 6. Pc3
Pd4? 7. e5 Pg8 8. d3 Pxb5 9.
Pxb5 a6?**

Een paard in je stelling is eng, weggagen dus maar.

Zwart heeft tot dusver al verschillende fouten gemaakt. Hij:

- negeert de 3 gouden regels.
- ruilt verkeerd.
- speelt een onnodige pionzet.

Wit kan nu met een paardoffer gebruik maken van de zwarte koning in het midden. Zoals zal blijken,

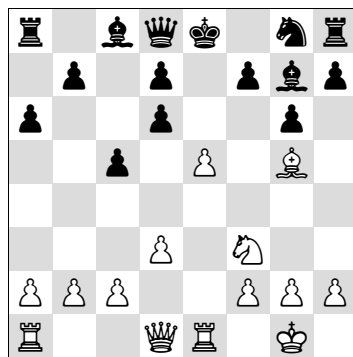
staat een koning in het midden van het bord veel gevaarlijker dan wanneer hij gerokeerd heeft.

10. Pd6+ exd6

Beter is weigeren met 10. ... Kf8 al staat wit na 11. Pe4 b6 12. d4 duidelijk beter vanwege zijn betere ontwikkeling.

11. Lg5!

Overhaast op d6 slaan zou niets opleveren; wit brengt eerst zijn loper met tempo in het spel om het tussenplaatsen met f6 te verhinderen.

Zwart heeft nu twee velden voor zijn dame om naar toe te gaan, elke zet heeft zijn voor- en nadelen.

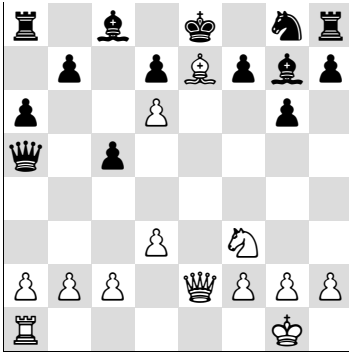
Allereerst de winst na 11. ... Db6. Wit kan op fraaie wijze toeslaan: 12. exd6+ Kf8 13. Te8+!! Kxe8 14. De2+ Kf8 15. Le7+ Ke8 16. Te1.

Na deze stille aanvalzet is geen

verdediging meer mogelijk, bijv. na 16. ... Lf8 beslist 17. Lg5+ Le7 18. Dxe7+ Pxe7 19. Txe7+ Kf8 20. Lh6+ Kg8 21. Te8#.

Het partijvervolg is even fraai.

11. ... Da5 12. exd6+ Kf8 13. Te8+ Kxe8 14. De2+ Kf8 15. Le7+ Ke8

16. Ld8+!!

De loperzet maakt het alternatief 16. Te1 overbodig. Ook die zet wint: 16. ... Dxe1+ (gedwongen) 17. Dxe1 f6. Zwart heeft genoeg materiaal maar hij kan geen zet spelen: 18. Lxf6+ Kf8 19. Lxg7+ Kxg7 20. De5+ Pf6 21. De7+ Kh6 22. Dxf6 en zwart loopt snel mat na 23. g4.

16. ... Kxd8 17. Pg5

Zwart geeft het op. Hij kan het mat op f7 alleen met 17. ... Ph6 dekken, maar dan volgt mat op e7.

De witspeler heeft op handige wijze bekende aanvalsregels toegepast:

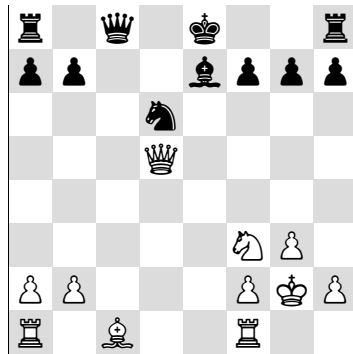
- toegang krijgen tot de koning
- stukken aanvoeren
- combinatie als wapen gebruiken

(magneet en aftrekschaak)

- met tempo ontwikkelen

Andere nuttige regels die in het volgende fragment naar voren komen:

- afruil van aanvallers voorkomen
- spanning handhaven
- verzwakkingen uitlokken
- de koning in het midden houden

Zwart dreigt met de rokade zijn koning geheel in veiligheid te brengen. De eerste zet ligt dus voor de hand.

1. Te1

Zwart heeft nu vijf zetten die de moeite van het bekijken waard zijn. Eerst komen de zetten die de loper dekken.

Verdediging 1

1. ... Dc7 2. Lg5

Een verzwakking uitlokken is meestal goed, al wint direct 2. Lf4 ook wel. Na 2. ... Td8 3. Tad1 0-0 (3. ... Kf8 4. Txe7 Kxe7 5. Dg5+ Kf8 6. Lxd6+ Txd6 7. De5!) 4. Txe7 Dxe7 5. Lxd6 Df6 heeft wit een technisch gewonnen stelling in

handen.

**2. ... f6 3. Lf4 Td8 4. Tad1
Kf8 5. Pd4**

Het witte voordeel is nu beslissend.

Verdediging 2

1. ... Pf5 2. Te5

Het paard op f5 moet worden uitgeschakeld. Dat kan ook met 2. g4. Die zet wint ook maar verzwakt de koningsstelling. Niet erg hier, maar als de aanval met stukken gevoerd kan worden, is dat beter.

**2. ... g6 3. Lg5 Kf8 4. Txe7!
Pxe7 5. Lxe7+ Kxe7 6. De5+
De6 7. Dc5+ Kf6 8. Dc3+**

Wit wint de dame.

Verdediging 3

1. ... Dd7 2. Lg5

De witte stelling is ook na 2. Lf4 Pc8 3. Dxd7+ Kxd7 4. Tac1 heel goed. Met het uitlokken van f6 krijgt wit groter voordeel. Kort rokeren kan voorlopig zeker niet meer en soms heeft wit schaak op h5.

2. ... f6 3. Lf4 0-0-0

Aan de lange kant staat de koning niet veilig, maar alternatieven zijn niet beter: 3. ... Pc8 4. Db3 gevolgd door 5. Tad1 of 3. ... Td8 4. Tad1 en de penningen doen zwart de das om.

4. Tac1+ Kb8 5. Tcd1

Wit wint materiaal.

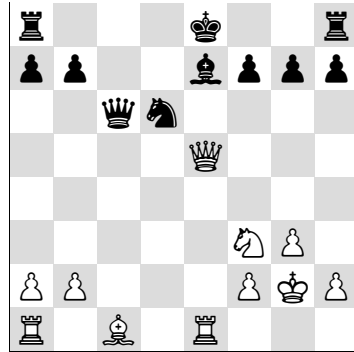
Verdediging 4

Deze zet probeert de belangrijkste

witte aanvaller te ruilen.

1. ... Dc6 2. Dg5!

Wit onttrekt zich natuurlijk aan dameruil. Hij omzeilt daarmee een heel gemene finesse.

Een diagram voor de verleiding 2. De5? Deze damezet is zeer onnauwkeurig want na 2. ... 0-0! mag wit niet op e7 slaan vanwege 3. ... Tae8.

2. ... Dd7 3. Lf4

Een kwestie van smaak, ook 3. Dxd7 0-0-0 4. Lf4 is een goede mogelijkheid.

**3. ... Kf8 4. Txe7 Dxe7 5.
Dxe7+ Kxe7 6. Te1+ Kd7
7. Td1**

Wit heeft groot voordeel.

Verdediging 5

De rokade opgeven en vluchten is altijd een mogelijkheid.

1. ... Kf8

De koningszet is niet moeilijk te weerleggen.

**2. Lg5 f6 3. Txe7! Kxe7 4.
Te1+**

Wit wint.

WERKBOEK

De beste verwerking van dit hoofdstuk is natuurlijk het toepassen van het geleerde in je eigen partijen. Daarom nog even de vuistregels voor de aanvaller op een rijtje:

- Stukken aanvoeren.
- Verschaf toegang tot de koning.
- Gebruik combinaties als wapen (vooral de penning is nuttig).
- Voorkom afruil van aanvallers (soms wel dameruיל bij materiaalwinst).
- Handhaaf spanning.
- Herken stellingen met kenmerkende offers (e6, b5, f7).
- Let op de diagonaal e8/h5 en de zwakte van veld f7.
- Lok (nieuwe) verzwakkingen uit.
- Houd de koning in het midden.
- Zoek naar matbeelden (bijv. een diagonaal mat).
- Als de koning al bewogen heeft, mag je niet meer rokeren! (Je zult niet de eerste zijn die dat wel eens vergeet.)

Hanteer deze regels ook bij het oplossen van de oefenbladen. De 2 is de pagina in het werkboek.

2: *Koningsaanval - Koning in het midden: A*

3: *Koningsaanval - Koning in het midden: B*

Natuurlijk is de verdediger niet bij voorbaat kansloos. Voor hem geldt:

- Bij een ontwikkelingsachterstand moet je de stelling niet openen.
- Ontsnap met de koning.
- Geef materiaal (terug).
- Let op tactische mogelijkheden om te rokeren.
- Ruil belangrijke aanvallers.

